

# Fyra nya äpplesorter från Balsgård

HILDE NYBOM

För SLU är frukt och bärförädling en viktig verksamhet som bedrivs på Balsgård, 10 km norr om Kristianstad i nordöstra Skåne (Nybom 2006, 2010). Innan SLU kom in i bilden 1970, hade äppleförädling bedrivits på Balsgård genom Föreningen för växtförädling av frukt och bär sedan 40-talet. Balsgård är beläget i ett av landets äldsta frukto odlingsdistrikt, vilket lämpar sig utmärkt för äppleträd. Här finns lätta och varma jordar samt gynnsamma odlingslägen på sluttningar ner mot sjöarna som ligger tätt i det mjukt böljande landskapet. Den första äpplesorten från Balsgård blev Alice, som lanserades i slutet av 60-talet (Nybom 2012c). Denna följdes snart av storsäljare som Aroma och Katja, samt den synnerligen vinterhärdiga Rödluvan. På senare tid är det främst de välsmakande och sjukdomsresistenta systemsorterna Frida och Fredrik som låtit tala om sig (Nybom 2007, 2012c).

Granne med Balsgård ligger sedan drygt ett 30-tal år även Elitplantstation där man förökar och tillhandahåller friskt växtmaterial för den svenska trädgårdsnäringen. Genom varumärket E-planta marknadsförs bland annat merparten av de frukt- och bärsorter som förädlas fram på Balsgård.

## Äppleförädlingen på Balsgård

På Balsgård finns det för närvarande cirka 3500 äpplefröplantor på fält. Dessa härstammar från korsningar, som vi gjorde under perioden 2005–2012. Dessutom finns det några hundra nya fröplantor i bänkgården från korsningarna 2013. Föräldrasorterna kommer främst från Sverige, England, Finland, Holland, Kanada, Tjeckien, Tyskland och USA, och har valts ut för sin goda



Fig. 1. Provsamling av lovande nya sorter till de svenska plantskolorna. Foto: Lars Torstensson

avkastning, härdighet, sjukdomsresistens och/eller fruktkvalitet. Alltså idel fina egenskaper som vi nu hoppas att de ska lämna i arv till avkomlingarna.

När fröplantorna börjat producera frukt efter 4–5 år i fält, skördas de för test av smak, konsistens och lagringsbarhet. De bästa fröplantorna förökas sedan, och fyra träd sätts ut i ett litet observationförsök på Balsgård. Träden bedöms för hälsa och avkastning. Frukten skördas på varje träd för sig, räknas och vägs, och bedöms rörande eventuella insektsskador och sjukdomsproblem. En liten låda frukt lagras in från varje selektion, och utvärderas vid upprepade tillfällen med avseende på utseende, konsistens, smak och hälsotillstånd.

## Selektion av sortkandidater

I början är det bara växtförädlaren själv som bedömer frukten, men de mera lovande selektionerna försöker vi sedan testa på så många konsumentter som möjligt. Dyrbart men myck-

et intressant är att göra riktade tester av exempelvis förmodat lågallergena selektioner (Nybom 2012a). I detta stadium är det också viktigt att både träd och frukt bedöms av oberoende odlare och plantskolor – kan detta bli en framgångsrik sort för odling och försäljning i Sverige?!

De bästa selektionerna förökas i en ny omgång, och planteras ut i provodlingar hos yrkesodlare och/eller plantskolor. Nu är det upp till bevis! Är detta något att satsa på för framtiden? Om svaret är 'Ja', bör den nya sorten även planteras ut på några olika ställen i landet så att vi ser vilka odlingszoner den klarar av. Nu tar vi också DNA-prov, som analyseras för förekomsten av viktiga gener som påverkar pollineringsförhållandena (Nybom m. fl. 2012a), fruktens kvalitet (Nybom m. fl. 2012c) samt mottaglighet för olika sjukdomar (Nybom 2012b, Nybom m. fl. 2012b). Det är kanske inte så konstigt att det tar minst 20 år från korsning till registrering av en ny sort!



Fig. 2. Agnes. Foto: Olle Wennberg.



Fig. 3. Trulsa. Foto: Olle Wennberg.

#### Fyra nya äpplesorter

Lång tid tog det alltså, men nu är arbetet klart för fyra nya sorter. Dessa fyra sorter kommer att marknadsföras i nära samarbete med Elitplantstationen och E-planta ekonomisk förening efter att ha blivit vederbörligen virusrensade, namngivna, registrerade och förökade. Ett begränsat antal träd kommer att finnas i plantskolorna redan 2014 men 2015 ska det finnas träd så att det räcker till alla hugade odlare som är sugna på att prova en ny äpplesort.

#### AGNES™ (B:1377) – vacker sommarsort med friskare träd och bättre smak än Discovery!

**Ursprung:** Discovery fri avblomning, framtagen på Balsgård, SLU. Utvald och ympad på grundstam 1995 för observationsförsök. Utlämnad till provodlingar 1998. Registrerad och marknadsförd 2014.

**Växtsätt och avkastning:** Ganska litet träd, friska fina blad, ibland ganska upprättväxande och med korta grenar, mycket sporrar. Blommar tidigt och därför rekommenderas andra tidiga eller medeltidiga sorter som pollineringsorter, exempelvis Birgit Bonnier, Gyllenkroks astrakan, James Grieve, Mio och Oranie. Medelgod–god fruktsättning.

**Frukt:** Medelstor till stor, rundad–något konformad frukt. Gul bottenfärg med rosaröd täckfärg över större delen; synnerligen tilltalande utseende. Grovt, saftigt, vitt fruktkött med rosa inslag. Jämförelsevis bra konsistens för en sommarsort, samt god och mycket aromatisk smak. Betydligt fylligare smak än t ex Discovery. Skördas 15–30/8 och kan lagras i 3–4 veckor.

**Sjukdomar och hårdighet:** Ganska motståndskraftig mot fruktmögel (monilia), skorv och päronpest. Avsevärt mindre problem med fruktträskräfta jämfört med Discovery. Rekommenderas för zon 1–3.

**Övrigt:** Har provats hos en del odlare i Skåne där den genomgående visat god produktivitet och fin frukt. Testad i Uppsala sedan 2006. Utlämnad för provodling hos svenska plantskolor 2009. Anses extremt intressant beroende på den goda smaken. De välformade mörkrosa frukterna mognar 1–2 veckor tidigare än modersorten Discovery, och har betydligt fylligare arom. *Den bästa svenska sommarsorten – en sann njutning för både öga och gom.*

#### TRULSA™ (B:1458) – Tidig höstsart med söta aromatiska frukter!

**Ursprung:** Eva-Lotta x Balsgårdsselektionen B4:1547, framkorsad på Balsgård, SLU. Utvald och ympad på grundstam 1996 för observationsförsök. Utlämnad till provodlingar 1998. Registrerad och marknadsförd 2014.

**Växtsätt och avkastning:** Ganska litet träd med stora, friska blad. Kan pollineras av exempelvis Discovery, Filippa, Fredrik, Gyllenkroks astrakan, Lovisa, Mio, Oranie och Sylvia. God fruktsättning.

**Frukt:** Rundat konformig, medelstor. Gul grundfärg med god täckning av varmt tegelröda–orangeröda strimmor. Något segt skal. Gult fruktkött med fast och krasigt fruktkött samt synnerligen söt och aromatisk smak. Skördas 25/8–5/9. Hållbar drygt 4 veckor i vanligt kylskåp.

**Sjukdomar och hårdighet:** Hygglig fältresistens mot fruktmögel och skorv. Har en resistensgen från Cox Orange mot päronpest. Rekommenderas för zon 1–3.

**Övrigt:** Något större frukt än Discovery samt mindre problem med fruktmögel. Provodlad på flera ställen i Skåne samt i Uppsala sedan



Fig. 4. Lovisa. Foto: Olle Wennberg.



Fig. 5. Folke. Foto: Hilde Nybom

2006. Utlämnad för provodling hos svenska plantskolor 2009. *När sommaren är slut och vardagslivet tar vid, blir Trulsa barnens favorit tack vare sin söta och aromatiska smak – det perfekta äpplet att skicka med till skolan eller fritidsaktiviteterna!*

**LOVISA™ (K:1160) – stora vackra äpplen av Katja-typ med mild smak!**

**Ursprung:** Katja x Priscilla, framkorsad på Balsgård SLU 1988. Utvald och ympad på grundstam 1997 för observationsförsök. Utlämnad till provodlingar 2000. Registrerad och marknadsförd 2014.

**Växtsätt och avkastning:** Ganska stort träd med långa grenar med bra grenbrytning, dock en del kala partier, frukterna hänger mycket väl fördelade i trädet och det fodras ingen gallring. Har generna s3 och s24 för självsterilitet varav den senare är ganska ovanlig, och Lovisa kan därför pollineras av alla andra, medeltidigt blommande sorter som exempelvis Birgit Bonnier, Cox Pomona, Discovery, James Grieve, Katja, Mio och Sävstaholm.

**Frukt:** Medelstor–stor, konformig–valsformig frukt, långt skaft, ganska

lik Katja men betydligt större. Slätt och blankt skal som ej blir fett. Gul grundfärg med mörkröd täckfärg, mycket vacker frukt. Skördas 10–20/9. Fruktkött i början ganska fast och krasigt men mjuknar snabbt, håller dock i åtminstone 4–6 veckor i kylskåp. Mild, söt och god smak.

**Sjukdomar och hårdighet:** Skorvresistent sort, har Vf-genen. Rekommenderas för zon 1–3.

**Övrigt:** Provodlad i Skåne med mycket gott resultat samt på Åland. Utlämnad för provodling hos svenska plantskolor 2009. De stora välformade frukterna har en mild och söt smak som tilltalar många konsumenter. Lovisa var med i avsmakningstest i Kivik 2002 och 2003, och hamnade bland de tre bästa (av ett 15-tal sorter) för utseende, smak och allmänintryck. *Lovisa är en 'snäll' sort som uppskattas även av dem som har svårt för äppelsyra!*

**FOLKE™ (K:1016) – Stora välsmakande äpplen att avnjuta direkt eller använda i köket!**

**Ursprung:** Aroma x PRI 1858/102, framkorsad på Balsgård SLU 1988. Ingår i samma syskonskara som

sorterna Fredrik och Frida. Utvald och ympad på grundstam 1997 för observationsförsök. Utlämnad till provodlingar 1998. Registrerad och marknadsförd 2014.

**Växtsätt och avkastning:** Stort och grovt träd, bra fruktsättning, stora friska och fina blad. Folke är triploid och kan inte ge pollen till andra sorter, men kan ta emot pollen av andra medelsena till sent blommande sorter som inte har både s5 och s7 (som Folke själv har), exempelvis Filippa, Fredrik, James Grieve, Ingrid Marie, Mio och Signe Tillisch.

**Frukt:** Mycket stor, plattrund frukt med medelkort–kort skaft. Gulgrön med varmt orangeröd täckfärg, solexponerade frukter kan bli nästan helröda. Fast och krasigt fruktkött som förblir vitt ganska länge. Söt-syrlig, först ganska sur men smaken blir god och aromatisk efter 1–2 månaders lagring, passar då både som bordsfrukt och hushållsfrukt. Plockmogen 1–15/10, ätmogen 1–2 månader senare. Mycket god lagringsförmåga, håller till april–maj.



Fig. 6. Folke-kaka. Foto: Hilde Nybom

**Sjukdomar och hårdighet:** Skorvresistent sort, har Vf-genen. Har även en resistensgen från Cox Orange mot päronpest. Rekommenderas för zon 1–4.

**Övrigt:** Provodlad på olika platser i Sydsverige inklusive Småländska höglandet, samt på Åland. Utlämnad för provodling hos svenska plantskolor 2009. Ta gärna hjälp av Folke i köket: de stora, sötsyrliga och aromrika äpplena fungerar minst lika bra som all världens exotiska frukter. *Och den bästa äppelkakan bakar du förstås med Folke – hela vintern!*

#### Recept på busenkel Folke-kaka 4 portioner

Skala 5–6 stora sötsyrliga äpplen (helst Folke förstås!) och skär i mindre bitar. Håll ner äppelbitarna i en smord eldfast form. Om de är mycket saftiga kan du pudra över med ett par teskedar potatismjöl så att äppelkakan inte blir för rinnig. Skär ganska tunna (3–5 mm) skivor av en liten rulle mandelmassa (200 g) och lägg ut dessa ovanpå äppelbitarna. Grovhacka en rejäl näve hasselnötter och håll över äppel- och mandelmasseskivorna. Strimla rikligt med sirap över alltihop.

Gräddas i medelvarm ugn (175 °C) ca 15 min tills äppelbitarna känns mjuka och mandelmassa fått färg men inte blivit svartbränd. Serveras lämpligen med vaniljvisp eller vaniljglass.  
GOTT!

#### Referenser

- Nybom H. 2006. Balsgård – en institution inom den svenska frukt- och bärförädlingen. *Pomologen* 6 (1): 4–7
- Nybom H. 2007. Fredrik godast och Frida vackrast. *Frukt & Bär* 2007 (23): 18.
- Nybom H. 2010. Äppelförädling på Balsgård. Partnerskap Alnarps Faktablad. 2010, nr 23, 4 s.
- Nybom H. 2012a. Är du allergisk mot äpple? Fyra äpplesorter har testats med kontrollerade provokationer. *LTJ-fakultetens faktablad* 2012:14, 4 s.
- Nybom H. 2012b. Äppleskorv, resistensgener och resistensbrott. *LTJ-fakultetens faktablad* 2012:27, 4 s.
- Nybom H. 2012c. Äpplesorter från Balsgård. *LTJ-fakultetens faktablad* 2012:28, 4 s.
- Nybom H., Sehic J., Zborowska A., Garkava-Gustavsson L. 2012a. Problem med fruktsättningen på dina äppleträd? DNA-analyser visar vilka äpplesorter som kan pollinera varandra. *LTJ-fakultetens faktablad* 2012:6, 4 s.
- Nybom H., Garkava-Gustavsson L., Sehic J. 2012b. När pesten kommer till fruktodlingarna. *LTJ-fakultetens faktablad* 2012:11, 4 s.
- Nybom H., Ahmadi-Afzadi M., Tahir I., Sehic J. 2012c. Vi vill ha krasigare äpplen! *LTJ-fakultetens Faktablad* 2012:17, 4 s.

**Faktabladet är utarbetat inom LTV-fakulteten  
Institutionen för Växtförädling, Balsgård, [www.slu.se/balsgard](http://www.slu.se/balsgard)  
i samarbete med Elitplantstationen, [www.elitplantstationen.se](http://www.elitplantstationen.se)**

Projektansvarig Hilde Nybom, [hilde.nybom@slu.se](mailto:hilde.nybom@slu.se)

<http://epsilon.slu.se>